

**Вищий навчальний заклад Укоопспілки
«Полтавський університет економіки і торгівлі»
Кафедра педагогіки та суспільних наук**

**НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА
з навчальної дисципліни «Методика викладання у вищій
школі»
для студентів спеціальності:**

242 «Туризм» ступеня магістр

**факультету харчових технологій, готельно-ресторанного і
туристичного бізнесу**

Полтава 2016

Укладач:

**Стрельніков В. Ю. – доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри педагогіки та суспільних наук.**

Рецензенти:

Кравченко Любов Миколаївна - доктор педагогічних наук, професор, проректор з наукової роботи, професор кафедри культурології та методики викладання культурологічних дисциплін Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка;

Гнізділова Олена Анатоліївна - доктор педагогічних наук, професор кафедри початкової і дошкільної педагогіки Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка

Навчальна програма обговорена
і схвалена на засіданні кафедри
педагогіки та суспільних наук

«

СХВАЛЕНО

Голова науково-методичної групи
спеціальності 242 «Туризм»

«СХВАЛЕНО»

Голова науково-методичної Ради
ВНЗ Укоопспілки «Полтавський
університет економіки і торгівлі»

ВСТУП

У сучасних умовах реформування системи освіти України набула актуальності проблема профпідготовки фахівців. Її розв'язання полягає у відродженні українським суспільством національної ідеї, відкритості зарубіжному досвіду, втіленні перспективних технологій розвитку, навчання, викладання у ВНЗ. У цьому процесі особливої актуальності та визначального значення набувають методика, методи, технології та техніки викладання дисциплін у вищій школі.

Курс “Методика викладання у вищій школі” забезпечує засвоєння студентами основних принципів, методів, форм організації, технологій виховної, навчальної, організаторської діяльності викладача у вищій школі.

Зміст дисципліни включає: 1) теоретичні засади методики викладання у вищій школі; 2) специфіку методів викладання у структурі процесу навчання у вищій школі; 3) психолого-педагогічні умови впровадження освітніх технологій викладання у вищій школі; 4) методичні основи викладання у вищій школі; 5) методологічні основи викладання у вищій школі; 6) дидактичні основи управління навчально-творчою діяльністю студентів.

Мета курсу «Методика викладання у вищій школі» – надання студентам магістратури цілісної і логічно-последовної системи знань про дидактику підготовки кадрів вищої кваліфікації, розкриття концепції, основи теорії, методики і методології викладання дисциплін, ознайомлення із сучасними методиками викладання дисциплін у вищій школі, методологією розробки методичних матеріалів до викладання та формування вмінь щодо проведення всіх форм занять.

Завдання курсу:

- формування теоретичних уявлень про методику викладання у вищій школі як навчальну дисципліну, її мету, завдання;
- ознайомлення з поняттями, категоріями, методами, технологіями методики викладання у вищій школі;
- з'ясування місця методики викладання в системі наук;
- висвітлення особливостей методів викладання у вищій школі;
- ознайомлення зі структурою і змістом навчального процесу у ВНЗ;
- оволодіння педагогічними формами освітньої взаємодії зі студентами, навчитися творчо застосовувати знання і способи діяльності, засвоєнні під час вивчення навчальних дисциплін;
- набуття вмінні планувати, організовувати та аналізувати різноманітні види навчальних і позааудиторних занять. Використовувати найбільш ефективні методи навчання, виховання і розвитку студентів;
- ознайомлення з кращим педагогічним досвідом викладачів ВНЗ України, апробування найбільш ефективних прийомів і методів навчання, що застосовуються в системі викладання навчальних дисциплін.

Предмет навчальної дисципліни: закономірності викладацької діяльності у вищій школі.

Вимоги до знань та умінь.

Після засвоєння матеріалу навчальної дисципліни студенти мають оволодіти знаннями та вміннями, які безпосередньо пов'язані з ефективним розв'язанням актуальних проблем викладацької діяльності. Попереднє оволодіння науковими фактами, педагогічними концепціями, ідеями дозволить студентам не тільки пояснити існуючі проблеми, але й спрогнозувати їх подальший розвиток.

Студенти мають володіти знаннями про:

- критерії відбору, принципи структурування змісту навчального курсу у вищій школі;
- міжпредметні зв'язки методики викладання із іншими дисциплінами; сучасні інтерактивні методи навчання студентів;
- форми організації навчання студентів;
- норми, критерії оцінювання знань, умінь студентів, повідомлення їм та отримання від них зворотного зв'язку;
- специфіку застосування новітніх освітніх технологій у вищій школі;
- особливості організаторської, координаційної та управлінської діяльності у вищого навчального закладу;
- психологічні особистісні якості викладача вищого навчального закладу, професійні вимоги до нього.

Студенти мають володіти вміннями:

- аналізувати та впроваджувати у власну діяльність теоретично обґрунтовані положення найсучаснішого педагогічного досвіду;
- застосування методів, прийомів організації навчально-пізнавальної діяльності студентів (бесіди, діалогу, дискусії, мозкової атаки, сюжетно-рольової гри, роботи в групах тощо);
- планування структури, змісту, процесу організації лекції, практично-семінарського заняття;
- укладати лекційні тексти за передбачуваною схемою, планом;
- творчо проводити семінарські, практичні заняття;
- добирати оптимальні форми та методи педагогічної діяльності;

- забезпечувати виконання розвиваючої, координуючої, управлінської функції викладача у вищого навчального закладу;
- здійснювати саморозвиток, самоосвіту, самовиховання, самоорганізацію.

Місце в структурно-логічній схемі спеціальності. Навчальна дисципліна “Методика викладання у вищій школі” є нормативною дисципліною для підготовки фахівців освітньо-кваліфікаційного рівня “магістр”, її засвоєння є підґрунтям для ефективної освітньої діяльності викладача у вищій школі. Курс методики викладання пов’язаний з науками: педагогікою, психологією, соціологією, етикою, кібернетикою тощо.

Головні джерела підготовки програми з навчальної дисципліни – монографічна література, праці класиків педагогіки, психології, соціології, філософії, підручники з педагогіки, психології, енциклопедичні видання, журнальні статті.

ЗМІСТ ПРОГРАМИ ДИСЦИПЛІНИ «МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ У ВИЩІЙ ШКОЛІ»

Змістовий модуль I.

Система вищої освіти в Україні, її організаційні та методичні основи, психологічні аспекти навчання

Тема 1.

Система вищої освіти в Україні, тенденції та перспективи розвитку.

Вища освіта в Україні, основні принципи, завдання. Типи вищих

навчальних закладів, їх характеристика. Освітньо-кваліфікаційні рівні: бакалавр – спеціаліст – магістр. Особливості університетської освіти. Форми навчання у вищих навчальних закладах та їх загальна характеристика.

Система, основні тенденції та перспективи розвитку вищої освіти в розвинених країнах світу у XXI столітті. Інтеграція вищої освіти. Організаційно-правове забезпечення вищої освіти. Ліцензування, атестація та акредитація вищих навчальних закладів як засіб підвищення якості вищої освіти. Нормативно-правова база організації навчального процесу у вищих навчальних закладах. Державний стандарт освіти, його складові, функції, роль у стандартизації вищої освіти та розвитку автономізації вищих навчальних закладів. Структурно-логічна схема та навчальний план підготовки фахівців. Методика розробки навчального плану на основі державного стандарту освіти. Педагогічне навантаження викладача.

Тема 2.

Психологічні основи навчання та педагогічна майстерність викладача.

Навчання як специфічний вид пізнавальної діяльності. Структура процесу навчання у вищій школі та його суб'єкти. Індивідуальні показники здатності студента до навчання. Розвиток пам'яті, уваги, творчого мислення, інтелекту студентів. Гуманітаризація та гуманізація навчання. Педагогічне спілкування, його завдання, стиль, основні етапи. Психолого-педагогічні фактори, які впливають на взаємовідносини викладача і студентів. Педагогічне співробітництво. Педагогічна майстерність викладача як найважливіша умова ефективного навчального процесу у вищій школі. Складові педагогічної майстерності. Психолого-педагогічні здібності, якості. Творча педагогічна діяльність як самореалізація і самоактуалізація особистості викладача.

Тема 3.

Науково-методичне забезпечення навчального процесу.

Місце та роль методичного забезпечення навчального процесу для якісної підготовки фахівців. Навчально-методичний комплекс спеціальності (НМКС) та навчально-методичний комплекс дисципліни (НМКД). Структура та методика створення. Структура та вимоги до розробки програми та робочої програми дисципліни. Види практик при фаховій підготовці різних рівнів (бакалаврів, спеціалістів, магістрів) та вимоги до складання програм практики. Опорні конспекти. Їх структура, методичні підходи до написання. Вимоги до візуального супроводження навчальних занять. Сучасні підручники та навчальні посібники. Електронні підручники. Інформаційні ресурси для створення сучасних методичних матеріалів. Комп'ютерна підтримка навчального процесу. Мета, характеристика, вимоги до впровадження у навчальний процес. Internet – технології в освіті.

Змістовий модуль II. Сучасні освітні технології.

Тема 1.

Лекція як форма навчання у вищому навчальному закладі.
Основні складові лекції. Відбір матеріалу, його компонування. Конспект лекцій. Види лекцій та їх особливості. Лектор та аудиторія. Імідж лектора, його складові. Зворотний зв'язок з аудиторією. Роль опорного конспекту, візуального та комп'ютерного супроводження лекцій в активізації навчального процесу.

Тема 2.

Методика проведення семінарських, практичних, лабораторних занять.

Практичні, семінарські та лабораторні заняття як форма аудиторної роботи студента. Їх підготовка та методичне забезпечення. Визначення цілей, методів, засобів проведення занять у контексті майбутньої професії. Формування

теоретичних питань та індивідуальних завдань для отримання практичних навичок, розвитку аналітичного мислення, ораторських здібностей, вміння аргументувати свої судження, вести наукову полеміку. Розробка сценарію заняття. Роль та дії викладача під час проведення практичних, семінарських та лабораторних занять. Роль роздаткового матеріалу, візуального супроводження та оснащення при проведенні семінарських, практичних, лабораторних занять.

Тема 3.

Інтерактивні методи навчання.

Історія виникнення, сутність та значення інтерактивного навчання. Поняття і класифікація методів інтерактивного навчання (МІН). Системний і комплексний підхід до використання МІН. Тренінг-методи, робота в малих групах (МГ). Особливість викладання конкретних ситуацій. Олімпіади: поняття і особливості як методи навчання. Оцінювання студентів у роботі за кейс-технологією. Технологія розробки та проведення ділових ігор. Ділові ігри як форма проведення занять, їх мета та призначення, класифікація. Структура та процес ділової гри. Особливості розробки методичного забезпечення для проведення ділової гри. Дистанційні технології навчання. Історія виникнення та розвитку, мета та завдання, загальна характеристика, інформаційно-технічна база. Переваги та недоліки дистанційного навчання. Вимоги до навчально-методичного забезпечення дистанційного навчання.

Тема 4.

Самостійна робота студентів.

Самостійна робота студентів (СРС), її сутність та значення, форми та види, обсяг. Методичні підходи до розробки рекомендації із самостійної роботи студентів (денної /

заочної / екстернатної форм навчання), складання професійно орієнтованих завдань / задач. Планування самостійної роботи, нормування часу на виконання завдань, складання календарного план-графіка. Контроль самостійної роботи студентів, його значення та форми.

Тема 5.

Діагностика знань студентів.

Форми та методи поточної та підсумкової оцінки діяльності студентів, рівня засвоєння ними змісту програми дисципліни. Форми і методи діагностики знань (опитування, колоквіум, контрольні роботи, заліки та іспити), їх характеристика. Модульно-рейтингова система оцінки знань. Особливості проведення заліків та іспитів. Комплексні екзаменаційні білети та методика їх розробки. Тест як форма перевірки рівня засвоєння студентами навчального матеріалу. Види тестів та методика їх розробки. Переваги та недоліки тестування. Методика комп'ютерного контролю знань. Діагностика та її критерії. Фахові випробування за ступенями освіти. Підходи до розробки методичного забезпечення для підготовки та проведення фахових випробувань. Критерії діагностики знань.

**ПЕРЕЛІК
ОСНОВНОЇ ТА ДОДАТКОВОЇ НАВЧАЛЬНО-
МЕТОДИЧНОЇ ЛІТЕРАТУРИ**

Основна література до всіх тем курсу:

Нормативні документи:

1. Основні засади розвитку вищої освіти України в контексті Болонського процесу (документи і матеріали 2003-2004 рр.) / За ред. В.Г. Кременя. Авторський колектив: М.Ф.Степко, Я.Я.Болюбаш, В.Д.Шинкарук, В.В.Грубінко, І.І.Бабин. – Тернопіль, 2004.
2. Основні засади розвитку вищої освіти України в контексті Болонського процесу. Документи і матеріали. Травень – грудень 2004 р. – Частина 2/. Упорядники: Степко М.Ф., Болюбаш Я.Я., Шинкарук В.Д., Грубінко В.В., І.І.Бабин. – Тернопіль, 2005.
3. Вища освіта в Україні: Навч.посіб. В.Г.Кремінь, С.М.Ніколаєнко, М.Ф.Степко та ін./За ред. В.Г.Кременя, С.М.Ніколаєнка. – К., 2005.
4. Державна національна програма «Освіта» (Україна ХХІ ст.). – К., 1991.
5. Освітньо-кваліфікаційні характеристики бакалавра, спеціаліста і магістра за напрямом «Педагогіка вищої школи».
6. Освітньо-професійні програми характеристики бакалавра, спеціаліста і магістра за напрямом «Педагогіка вищої школи».
7. Тимчасове положення про кредитно-модульну систему організації навчального процесу в ПУСКУ / Косаріна В.П., Герман Н.В., Огуй Н.І. – Полтава: ПУСКУ, 2006. – 15 с.
8. Положення про організацію самостійної та індивідуально-консультативної роботи в Полтавському університеті споживчої кооперації України. – Полтава: ПУСКУ, 2006.

9. Порядок оцінювання знань студентів ПУСКУ з урахуванням вимог Болонської декларації. – Полтава: ПУСКУ, 2006.

Загальні праці, підручники та посібники:

1. Алексюк А.М. Педагогіка вищої школи. – К., 1998.
2. Алексюк А.М. Педагогіка вищої школи. Курс лекцій: модульне навчання. – К., 1993.
3. Архангельский С. И. Учебный процесс в высшей школе, его закономерные основы и методы. - М., 1980.
4. Бабич Н.Д. Основи культури мовлення. – Львів, 1990.
5. Бабочкин П.И. Проблемы становления специалистов в высшей школе. – М., 1997.
6. Васянович Г. Педагогіка вищої школи: Навч.-метод. посібник. – Львів, 2000.
7. Вітвицька С.С. Основи педагогіки вищої школи: Методичний посібник для студентів магістратури. – К., 2003.
8. Громкова М. Т. Если вы - преподаватель... Позиция... Модели... Технологии. - М., 1998.
9. Гура О.І. Педагогіка вищої школи: вступ до спеціальності: Навч. посіб. – К., 2005.
10. Дорошенко С. І. Основи культури і техніки усного мовлення. – Харків, 2002.
11. Дроздова І.П. Методика викладання, педагогіка та психологія вищої освіти: Навчальний посібник. – Харків, 2008.
12. Луговий В.І. Управління освітою: Навч. посібник. – К., 1997.
13. Майоров А.Н. Теория и практика создания тестов для системы образования. – М., 2001.
14. Макаренко А.С. Методика воспитательной работы. – К., 1990.

15. Методика викладання у вищій школі. Опорний конспект лекції для студентів рівня підготовки «Магістр» усіх спеціальностей та слухачів вищої школи педагогічної майстерності: Навч.-метод.видання.– К.: КНТЕУ, 2002.
16. Методика навчання і наукових досліджень у вищій школі: Навч.посіб./ За ред. С.І.Гончаренка, П.М.Олійника. – К., 2003.
17. Мороз О.П., Падалка О.С., Юрченко В.І. Викладач вищої школи: психолого-педагогічні основи підготовки: Навч.посіб./ За заг. ред. О.П.Мороза. – К.: НПУ, 2006.
18. Мороз І.В. Менеджмент і маркетинг освіти: Навч.-метод посібник.– Переяслав-Хмельницький, 2004.
19. Нагаєв В.М. Методика викладання у вищій школі: Навч. посібник. – К., 2007.
20. Нісімчук А.С., Падалка О.С., Шпак О.Г. Культура педагогічного спілкування у вузі// Нісімчук А.С., Падалка О.С., Шпак О.Г. Сучасні педагогічні технології. – К.,2000. – С.338-344.
21. Основы педагогического мастерства/ И.А.Зязюн, И.Ф.Кривонос, Н.Н.Тарасевич и др.; Под ред. И.А.Зязюна. – М., 1989.
22. Педагогічні технології: теорія та практика: Курс лекцій: Навч. посіб. / За ред. проф. М.В.Гриньової. – Полт. держ. ун-т. ім. В.Г. Короленка. – Полтава, 2004.
23. Сагач Г.М. Мистецтво ділової комунікації: Навч. посібник. – К., 1996.
24. Тарасевич Н.М. Стратегія поведінки вчителя у складних педагогічних ситуаціях: Спецкурс. Тексти лекцій. – Полтава, 2005.
25. Тищенко В.М. Викладач вищої школи: феномен професії: Монографія. – Львів, 2006.
26. Федоришин Б.О. Психолого-педагогічні основи професійної орієнтації.– К., 1996.

27. Фокин Ю. Преподавание и воспитание в высшей школе: Методология, цели и содержание, творчество: Учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений. – М., 2008.
28. Фокин Ю.Г. Психодидактика высшей школы: Психолого-дидактические основы преподавания. - М., 2000.
29. Чудинов А. Памятка молодого преподавателя // <http://www.eduhmao.ru/info/1/3855/24>

Додаткова література:

1. Авдєєнко А.П. Інтенсифікація навчального процесу та організація самостійної роботи студентів /А.П.Авдєєнко, Л.В.Дементій, О.Є.Поляков; /Проблеми освіти.-К.-2001.- Вип.24.– С. 108-111
2. Алексюк А.М. Педагогіка вищої освіти в Україні: Історія, Теорія: Підручник.– К.:Либідь, 1998.– 560 с.
3. Андрусишин Б. І., Гуз А.М. Методика викладання шкільного курсу «Основи правознавства»: підручник. – К.: Знання, 2008. — 301с.
4. Бабанский Ю.К. Оптимизация учебно-воспитательного процесса.- М., 1982.-256с.
5. Барбашова І.А Дидактика: навч. посібник для ст-тів ВНЗ / І.А. Барбашова. – 2-е видання. – Донецьк: Ландон-XXI, 2011. – 228с.
6. Барбашова І.А Загальні основи педагогіки: навч. посібник для ст-тів ВНЗ / І.А. Барбашова. – 2-е видання. – Донецьк: Ландон-XXI, 2011. – 126с.
7. Бондар В. Дидактика: підручник для студентів вищих навчальних закладів.- К.: Либідь, 2005.- 252
8. Бордовская Н.В. Педагогика: Учебник для вузов /Н.В.Бордовская, А.А.Реан. – СПб: Питер, 2000.– 304 с.
9. Ващенко Григорій, Загальні методи навчання: Підручник для педагогів. – 1-е вид.– К.: Українська Видавнича спілка, 1997.– 441 с.

10. Вишневський О. І. Теоретичні основи сучасної української педагогіки : навч. посіб. / О. І. Вишневський . - Вид. 3-є, доопрац. і допов. - К. : Знання, 2008. - 568
11. Вітвицька, С. С. Основи педагогіки вищої школи : навч. посіб. / С.С.Вітвицька. - К. : Центр навчальної л-ри, 2003. - 320 с.
12. Вітвицька, С. С. Практикум з педагогіки вищої школи : навч. посіб. / С.С. Вітвицька. - К. : Центр навчальної л-ри, 2005. - 398 с .
13. Вітвицька С.С. Практикум з педагогіки вищої школи. За модульною системою навчання. – К., 2005.- 395 с.
14. Волкова Н.П Педагогіка.- К.: 2003.-575 с.
15. Голік О.Б. Педагогічна майстерність: організаційно-управлінський аспект: Навч. посібник – Донецьк: Вид-во "Ноулідж" (донецьке відділення), 2010. – 242
16. Гончаренко О. М. Права людини в Україні: навч. посіб. / О. М. Гончаренко.- К.: Знання, 2008. – 207 с.
17. Дидактика современной школы /Под ред. В.А.Онищука.- К.: Рад. Школа, 1987.- 350 с.
18. Застосування телекомунікаційних засобів у навчальному процесі (психолого-педагогічні аспекти): навчально-методичний посібник / авт. кол.; за ред. М.Л. Смульсон. – К.: Педагогічна думка, 2008. - 256 с.
19. Зеленський К.В. Рейтинг як форма індивідуального підходу до всебічного розвитку особистості / К.В.Зеленський, В.І.Козак, О.В.Синишин; /Нові технології навчання.-К.-2001.- Вип. 30.– С. 166-170
20. Законодавство України про працю : Збірник законодавчих та нормативних актів / Упоряд. М. І. Камлик.- К.: Атіка, 2003. – 944 с
21. Кайданова Л. Г., Мнушко З. М..Модульна технологія навчання.Навч.-метод. Посібник.- Харків.: Золоті сторінки, 2002.- 83 с.

22. Кашкаръов Г.В. Методика організації правовиховної практики: навч. посібник / Г.В. Кашкаръов. – Донецьк: Ландон-XXI, 2011. – 156с.
23. Кашкаръов Г.В. Теоретичні та практичні аспекти компетентнісного підходу до підготовки вчителів правознавства: монографія / Г.В. Кашкаръов. – Донецьк: Ландон-XXI, 2011. – 243с.
24. Коджаспирова Г.М. Технические средства обучения и методика их использования: учеб. пособ. для студ. высш.учеб. заведений / Г.М. Коджаспирова, К.В. Петров. – М.: Академия, 2007. – 352 с.
25. Костенко О. Б. Основи правознавства : посіб. для вступників до вищ. навч. закладів / О. Б. Костенко. – Вид. 2-ге, доповн. і переробл. – К. : Ін Юре, 2007. – 600 с.
26. Курлянд З.Н. Педагогіка вищої школи.- К.: Знання, 2009.- 387 с.
27. Кузьмінський А. І. Педагогіка вищої школи. Навчальний посібник.- К.: Знання., 2005.- 485 с.
28. Максимюк С.П. Педагогіка: навч. посібник / С.П. Максимюк. – К.: Кондор, 2009. – 670с.
29. Малафійк, І. В. Дидактика : навч. посіб. / І. В.Малафійк. - К. : Кондор, 2005. - 400 с.
30. Мистецтво бути викладачем: Практ. посіб. / А. Брінклі, Б. Десанте, М. Флегм та ін. За ред. О.І. Сидоренка. – К.: Навчально-методичний центр „Консорціум із удосконалення менеджмент-освіти в Україні?”. – 2003. – 144 с.
31. Навчальні ігри з історії та правознавства : метод. посіб. для вчителя / Закарпатський обл. ін- т післядипломної освіти ; За ред. В.І. Кобаль. - 3-є вид., доп. і перероб. - Ужгород ; Мукачево ; Рівне ; Тернопіль ; Одеса : [б. и.], 2007. - 200 с.
32. Основи держави і права України: навч. посібник / За ред. В.В. Сухоноса (мол.). – Суми: Університетська книга, 2003. – 388с.

33. Ортинський В. Л. Педагогіка вищої школи : навч. посібник / В. Л. Ортинський ; М-во освіти і науки України, Львівський держ. ун-т внутрішніх справ. – К. : Центр учбової літератури, 2009. – 472 С.
34. Павлов Д.М. Адміністративне право: загальна частина: конспект лекцій / Д.М. Павлов. – К.: МАУП, 2007. – 136с.
35. Слєпкань З. Наукові засади педагогічного процесу у вищій школі.- К., 2000.
36. Теория и практика семестрово-блочного режима и 12-бального оцєніванія знатий учащихся – Запорожье: Просвіта, 2000.
37. Цокур О.Я. Педагогіка вищої школи: Навчально-метод.посібник. Випуск 1. Основи наукового педагогічного дослідження / За ред. Панькова А.І. - Одеса, 2002 - С.424
38. Щєкатунова, Г. Моніторинг педагогічних нововведєнь / Г. Щєкатунова // Рідна школа. - 2009. - № 4. - С. 14-17.
- Шпиталєнко Г. А. Основи правознавства: Навч. посіб., 5-те вид. / Г. А. Шпиталєнко. — К.: Каравєла, 2008. — 376 с.
39. Щєрбань П. М. Прикладна педагогіка.- К.: Вища школа, 2002.- 212
40. Ярощук Л.Г. Основи педагогічних вимірювань та моніторингу якості освіти: Навчальний посібник. – Луцьк, 2010. – 308с.
41. Ягупов В. В. Педагогіка: Навч. посібник / В. В. Ягупов. – К.: Либідь, 2003. – 560 с.

СТАТТІ

1. Авдєєнко А.П. Інтєнсифікація навчального процесу та організація самостійної роботи студентів /А.П.Авдєєнко, Л.В.Дементій, О.Є.Поляков; /Проблеми освіти.-К.-2001.- Вип.24.– С. 108-111
2. Андрощук Аліна . Профєсія юриста в країнах Європейського Союзу/ Юридичний журнал- К., 2011-34-37.

3. Величко О.Б. Гуманізація освіти та її вплив на становлення особистості студента//Проблеми освіти.-К.-2001.- Вип.24.- С. 25-29
4. Інформаційні технології і засоби навчання: зб.наук. праць / за ред. В.Ю. Бикова, Ю.О. Жука. – К.: Атіка, 2005. – 272 с.
5. Болонський процес: Документи / Європейський ун-т / З.І. Тимошенко (уклад.). — К. : Видавництво Європейського ун-ту, 2004. — 169с.
6. Болонський процес: Нормативно-правові документи Болонський процес: Нормативно-правові документи / Європейський ун-т / З.І. Тимошенко (уклад.) З.І. Тимошенко (уклад.) . — К. : Видавництво Європейського ун-ту, 2004. — 101с.
7. Болонський процес: проблеми реалізації у Львівській комерційній академії: Матеріали наук.-метод. конф.. — Л. : Видавництво Львівської комерційної академії, 2005. – 382с.
8. Лалак, Н. Формування професійної компетентності у майбутніх учителів як психолого-педагогічна проблема / Н. Лалак // Рідна школа. - 2009. - № 5-6. - С. 17-20.
9. Нові технології навчання: наук.-метод. зб. - вип. 61 / Ін-т інновац. технологій і змісту освіти МОН України; редкол.: О.П. Гребельник, Я.Я. Болюбаш, І.А. Шелест та ін. – К., 2010. – 185с
10. Щекатунова, Г. Моніторинг педагогічних нововведень [Текст] / Г. Щекатунова // Рідна школа. - 2009. - № 4. - С. 14-17.
11. Уліщенко, Андрій. Розвиток креативних якостей педагога в системі підвищення кваліфікації / А. Уліщенко // Освіта і управління. - 2009. - № 1. - С. 126-130.